

פנינה לשבת בחוקותי תשע"ט

בפנימיות הפרשה
(הרב אברהם מרדכי גוטליב שליט"א)

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם"

התורה מונה כאן את כל הרווחים אותם נרוויח באם נלך בדרך התורה, ובחלק הזה התורה מאריכה הרבה מאוד. ואחר כך באים ההפסדים באם לא נלך בדרך התורה. אך קודם צריך להבין את התנאי: "באם בחוקותי תלכו" יהיה כך וכך... ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את מצוותי יהיה כך וכך.

בפשטות שמענו מהרבי זצ"ל שעניין של חוק הוא עניין שאיננו כלול בטבע שלנו, ועל כן אנו צריכים לקבל אותו בתור חוק. ומה הוא העניין הזה? רש"י במקום אומר: **"שתהיו עמלים בתורה"**. וגם זאת יש להבין.

אפשר לומר שנקודת התורף של כל היהדות היא שמירת החוק, והיא מעל הטבע שלנו. כי כל היהדות היא "ואהבת לרעך כמוך", "ואהבת את ה' א-לוהיך". בשבילנו הנקודה הזאת שהיא נקודת התורף, שעבודה ניתנו לנו כל התורה והמצוות, זהו חוק, דבר לא מובן ולא כלול בטבע שלנו. "ועתה ישראל מה ה' א-לוהיך שואל מעמך – כי אם ליראה את ה' ולאהבה אותו", זהו עבורנו חוק לא מובן, גזרת המלך. כי אנו מבינים מה שנוגע לאהבת עצמנו, אך מה שנוגע לזולתנו מבחינתנו הוא בלתי נתפס.

"ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם". לכאורה אפשר לחשוב ש"את מצוותי" כן אפשר לתפוס ולהבין. כי יש חלק בתורה שאנו יכולים להבין אותו, אבל גם על אותו החלק כתוב: "ועשיתם אותם", המורה שאפילו החלק הזה צריך להיות בחינת "עשייה", וה"ברכת שלום" זצ"ל היה אומר שעניין "עשייה" משמעותו למעלה מהדעת, כי המושג "עשייה" בא לאפוקי השכלה והבנה. יוצא אם כן שגם את אותו החלק המשרת את האינטרס שלכם, הינכם מצווים לעשותו מטעם שזהו רצון ה', ולהכליל אותו בתוך עניין אהבת ה'.

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", זהו התנאי לקבלת כל הרווחים שמבחינתם הפנימית הם רווחים של קדושה. השאלה – אם הוא מחויב במצוות מבחינתן החיצונית, או שיש לו את הזכות להבין שהחלק היותר יקר, האוצר של היהדות, הינו להתקשר עם המצוה של המצוות.

רוב מקיימי המצוות מקיימים את המצוות, אך אין להם את הזכייה להבין שהאוצר היקר באמת הוא להתקשר עם המצוה דרך קיום המצוות.

מהבחינה הזאת כולנו צריכים לזכות להגיע לגיל "בר" מצווה, שזהו להתקשר עם הנותן. התנאי לזכייה בכל הטוב הוא באם תוכלו להשיג דרך התורה והמצוות את העדינות הזאת של קשר ויחס לזולתכם, בין אדם למקום ובין אדם לחברו.

המבחן האמיתי הוא בבין אדם לחברו. כי בין אדם לחברו ובין אדם לבורא זה היינו הך. אלא שהבין אדם לחברו הוא זמין בכל יום ומשתנה. והאדם צריך לחוש את ה' ית המלוּבש בתוך החבר, ומתוך זה לבוא ליראת ה', שלא יפגע בכבודו של חבר, שלא יעליב חבר, שלא יחשוב אפילו מחשבה רעה על חבר. שהברי בספר הש"ש כותב שאדם צריך לחיות במציאות כו שיש רק שני דברים בעולם – הבורא והוא. כל מה שמחוץ לאדם זה הבורא. כך שכאשר האדם מסתכל על חברו, הוא צריך להסתכל על הא-לוהות שבחבר, ולא על שום דבר אחר. ממילא צריכה להיות באדם יראה, שאם הוא מעליב את החבר, הרינו מעליב את הבורא, וח"ו אסור לבוא למצב כזה של זלזול בבורא.

נמצא "ועתה ישראל, מה ה' א-לוהיך שואל מעמך – כי אם ליראה את ה' ולאהבה אותו", משפט זה כולל גם את החבר. זהו האוצר שאפשר להשיג ע"י מצוות התורה, ומי שיש לו את הזכייה הזאת, להשתדל לנסות לפחות, להתאמץ להשיג כל החיים שלו נקודה אחת אמיתית ולא לבזבזם על שטויות, אם כן כל חיים כבר שווים... (מתוך מעגלות השנה, פרשת בחוקותי)

מחשבה פנימית

(יואל אופנהיימר)

שותפות עם הבורא

"אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אִתְּם: (ד) וְנִתַּנְתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הָאֶרֶץ יְבוּלָה וְעַץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיֹו." (ויקרא כו, ג)

פשט הפסוקים:

אם בני ישראל ישמרו את מצוות ה' אז יקבלו שפע ברכות בארץ.

האגדה על הפסוקים: (תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ה עמוד א)

תנו רבנן [למדו חכמנן]: "אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ" [בפסוק שלנו] אין "אם" אלא לשון תחנונים. וכן הוא אומר: "לו [ובכל זאת הדבר תלוי בידם והלואי ישמעו לי מעתה, וילכו בדרכי (מלבי"ם)] עִמִּי שָׁמַע לִי בְּדַרְכֵי יְהוָה כְּמַעַט [תיכף שיתחילו לשמוע מעט לדברי ה' (מלבי"ם)] אוֹיְבֵיהֶם אֲכַנֶּיֶע וְעַל צָרֵיהֶם אֲשִׁיב יָדַי" (תהלים פא). ואומר: "לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שְׁלוֹמֶךָ וְצִדְקָתְךָ כְּגַלֵּי הַיָּם: וְיִהְיֶה כְּחוֹל זֶרְעֶךָ וְצִאֲצָאֵי מֵעֵיף כְּמַעַתְתִּי לֹא יִכְרַת וְלֹא יִשְׁמַד שְׁמוֹ מִלְּפָנַי" (ישעיהו מח).

נקודות למחשבה:

בקריאה ראשונית נראה ששני הפסוקים שלנו מתמצתים את המנגנון הכולל של הנהגת העולם על פי שכר ועונש, בדומה למלך המפרסם את ספר החוקים לנתיני הממלכה: אם תתנהגו על פי משפטי ותהיו לנתינים נאמנים, אדאג לפרנסתכם ולקיומכם ככלל וכפרטים. אבל אם תמרדו בי, אני אעניש אתכם בכל חומרת הדין. מוטיב מרכזי זה באמונה היהודית בא לידי ביטוי בפרשה השניה של "שמע ישראל": "וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם... וְנִתַּנְתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפַּף דָּגְנָךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ" (דברים יא).

בניגוד לפרשנות זו, דורשת אגדתנו את המילה "אם" כביטוי לבקשה ותחינה, ומביאה אותנו למסקנה מפתיעה: הקב"ה אינו כופה עלינו את חוקי ממלכתו ואת מנגנוני האכיפה שלהם, אלא מתחנן לפנינו שנסכים לקיים אותם! באותו הקשר קורא הזוהר הקדוש את המצוות בשם "עצות". נרמז כאן מושג מרכזי בתורת הסוד והחסידות. האדם הוא שותף לה' בהשלמת הבריאה ובשכלול כל המציאות. לכן, באה המילה "מצווה" מלשון "ציווי" אך גם מרמזת על הלשון "צוות". תכליתו של הבורא היא להיטיב ולהנעים לכל הנבראים. הטוב המוחלט שאפשר לקבל ממנו הוא להגיע למדרגה של ידיעת ה', המאפשרת לפרוץ את המסכים הרבים המסתירים את ההנהגה האלוקית בעולם, ולהכיר שכל דבר הקורה לכלל ולפרט הוא חלק מתוכנית זו. אך כדי להגיע למדרגה זו על האדם לזכך את רצונו וליעד את כוחותיו לכך.

הקיום של מצוות ומעשים טובים נקרא בלשון הקבלה "אתערותא דלתתא", בארמית - התעוררות מלמטה. תנועה זו - מלמטה למעלה - גורמת תגובה מקבילה מלמעלה כלפי מטה של ירידת השפע האלוקי לעולם הנקרא "אתערותא דלעילא" - התעוררות מלמעלה. נפתח לנו פתח להבנה שונה של מערכת שכר ועונש בעולם. האדם אינו נתון לחסדיו של שופט מנוכר שגזר את דינו. אדרבא, הוא הוא שקובע את גורלו במו ידיו! הכל תלוי באיזו מידה הוא מאפשר במעשיו לשפע האלוקי (השכר) להתפשט לעולם ואליו, או עד כמה הוא מונע מאותו שפע להתגלות, ובכך משאיר מקום פנוי להשתוללות של הסבל, הרוע והייסורים (העונש). ואולי זה הסוד של המושג שהקב"ה נוהג עם אדם "מידה כנגד מידה". מסביר השל"ה הקדוש [מגדולי רבני אשכנז במאה ה-17] על הפסוק של תהילים "ה' שִׁמְרָךְ ה' צִלְךָ עַל יַד יְמִינֶךָ": "הקדוש ברוך הוא הוא צלו של אדם התחתון, מה הצל הזה כשאתה בוכה הוא כנגדך, וכשאתה שוחק לנגדך, כן הקב"ה כביכול הוא צלך, ובהתעוררות התחתון נתעורר למעלה ממש שווה."

ניגון פנימי (הרב איתי אשכנזי)

ספירת העומר – מסע לחידוש הקשר שלנו עם ה' ב-49 יום (המשך)

הקשר בינך לבין ה'

רגע, רגע. אתה מדבר על א-לוהים כמו על קשר.
אני לא בטוח שאני מזדהה עם הרעיון הזה.
בשבילי א-לוהים הוא דבר מופשט. ואני לא בטוח שאני מאמין בו בכלל.
ואם אני מאמין בו – זה לא משהו שיש לי איתו קשר.
האמת היא שאלו שאלות מצוינות, וכדאי לשאול אותן.
ולומר את האמת, אם תסתכלו מסביב בבית הכנסת או בחיים שסביבכם,
גם אצל אנשים שמתנהגים כאילו הם פתרו את השאלה הזאת,
לא תמיד השאלה הזאת פתורה.
ממשיכים הלאה בחיים כאילו ענינו על השאלה הזאת, אבל בעצם לא.
ויותר מזה – צריך לענות על השאלה הזאת שוב מדי כמה זמן בחיים.
כל תקופה לשאול: "רגע, רגע, בא נחזור ליסוד.
מי אתה? ומה יש בינינו בכלל? ובאיזה אופן אתה נוכח בחיים שלי?"
אבל השאלה היא איך עונים על השאלות האלה.
כשאני יושב עם אשתי ואנחנו בנוכחות,
אני לא שואל "מה זאת אישה? והאם יש בינינו קשר?"
אותו הדבר זה עם א-לוהים למעשה.
כשאנחנו חווים אותו בנוכחות, אנחנו לא שואלים: "מה זה א-לוהים?"
השאלות האלה מצביעות על מרחק, זה בדיוק מה שאנחנו מנסים לפתור.
אני אציע הצעה שהיא קצת משונה, ושמעתי אותה פעם מהרב מיכי יוספי.
תפנה את השאלות האלה ישירות אליו.
בשתי דקות שיש לך. פעם ביום, פעם ביומיים,
שב מול א-לוהים ותגיד לו:
"מי אתה? מה אתה בחיים שלי? איפה אתה?
אתה שומע? מה קורה בינינו?"
תפנה את זה אליו ותראה.
מי שמתמיד יראה ברכה.

פניני דיומא

(הרב מנחם סוכות)

לגלות את עצמי

את משמעות "בְּחֻקֵי תִלְכוּ" מבארים חכמינו – שתהיו עמלים בתורה.

מדוע ייחסו חשיבות דווקא לעמל? הרי המטרה, לכאורה, היא ההשגה, הלימוד והידיעה. ואם כן, למרות שניתן להעריך את מי שמתייגע, אין זה הופך את היגיעה למכריע, לעיקר?

נקודה נוספת שצריכה ביאור היא, "חוקה" כידוע היא הגדרה לכל אותן המצוות שטעמן אינו מובן לנו, שאנחנו אמורים לקבל לא מתוך הבנת שכלנו אלא מתוך הכנעה למי שציוונו, מה הקשר בין אותה יגיעה לבין אותם דברים שאיננו מבינים? מדוע דוקא חוקים מרמזים על עמל?

לרוב העבודות המונחות לפתחו של אדם הוא מתייחס כמכשול בפני מנוחתו. בכדי שיוכל האדם לפנות מאותה מלאכה ולנוח ממנה, הוא חייב לסיימה. כשאדם חורש את שדהו, הוא עמל על מנת לסיים את אותה החרישה, אח"כ זורע ועמל על מנת לסיים את הזריעה וכן הלאה.

גם לימוד אינו שונה בהקשר זה, כשמישהו ניגש ללמוד משהו או לפתור בעיה המטרידה את מחשבתו, הוא בעצם שואף לפתרון שיביא אותו למנוחה ואת מחשבתו לרגיעה. העיסוק הוא איפה האמצעי להגיע לפתרון הנכסף שם תתיישב דעתו.

לא כזו היא התורה. אנו מברכים על התורה "לעסוק בדברי תורה". התורה עמוקה מני ים. אני מעמיק בה ומנסה להבין בכדי שאוכל להמשיך ולחתור, להמשיך ולגלות. לעבור דרך שער אחד בכדי לגלות את השער הבא, דרכו אוכל להתחיל בהתקדמות חדשה. המטרה באותו העיסוק הוא העמל, העשייה, כפי שמכנה זאת הזוהר לאשתדלא באורייתא. ה"חוקה" היא המסמלת יותר מכל את אותו העמל, אותה היגיעה אשר מטרתה אינה המנוחה של ההבנה.

ולאן תיקח אותנו אותה היגיעה?

המדרש כאן מביא את דבריו של דויד המלך - חֲשַׁבְתִּי דְרָכַי וְאֲשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֲדוֹתַיךְ - אמר דוד: ריבוננו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר, למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות.

תפקידו של כל אדם היא למצוא את "דרכיו", את אותו הייעוד המיוחד אשר נועד רק לו, את אותם הדרכים אליהן אדם מלבדו לא יוכל להגיע. "בחוקותי" מרמז על החקיקות שחקק הקב"ה בנפש האדם, על אותן תכונות נפלאות המסתתרות בכל אחד מאיתנו, על אותן האיכויות המיוחדות רק לנו. אותו העמל והחיפוש, אותה יכולת להתבטל בפני משהו גדול ממני, היא המסייעת לגלות את אותם המטמונים הגנוזים בתוכי.

ולא רק לגלות. הפרשה ממשיכה "וְעַץ הַשָּׁדָה יִתֵּן פְּרִיּוֹ", חז"ל דורשים שגם עצי סרק ייתנו פירות. כלומר, גם אותן תכונות רדומות, אותן יכולות שנסתרות בתוכי, שמעולם לא באו לידי ביטוי, יחלו לתת פרי, לממש את עצמן.

ושיאה של הברכה היא "וְאֶכְלֶתֶם יֶשֶׁן נוֹשָׁן", שנגלה שהכל נמצא כבר מזמן בתוכנו, ונדע לשמוח ולהתפעל גם מאותם הדברים האמיתיים הפשוטים ה"ישנים". השמחה במי שאנחנו ובאמת כפי שהיא, היא שתמשיך לפתוח בפנינו שערים חדשים ותובנות חדשות, כפי שדרשו חכמינו **על הפסוק "אם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ" - אם שמוע בישן - תשמע בחדש.**

נשמח לקבל תגובות, הארות, משובים ופנינים שלכם ונפרסם מבחר שלהם.

חפשו אותנו באתר www.orpnimi.org.il או [פנימי](https://www.facebook.com/orpnimi) או [פנימי](mailto:yoel@orpnimi.org.il) yoel@orpnimi.org.il